

ТЕАТЪР

АНТИЧЕН И РЕНЕСАНСОВ ТЕАТЪР

Д-р арх. Радост Райновска
ВСУ „Черноризец Храбър“, Варна, България

Резюме: Театрите са едни от най-древните видове обществени сгради. Те са сложно архитектурно произведение. Театрите, като типологичен архитектурен вид, отразяват емоционалната страна на живота. За начало на драматични изяви може да се приеме епохата на древни религиозни култове и церемонии, свързани с жертвоприношения с публичен и зрелищен характер в Древна Гърция. Изкуството на Римската империя наследява древногръцките традиции. В основата на драматичното изкуство на римляните били религиозни култови прояви, съществуващи от древността, наречени ателани. По смисъл и произход ателаните напомнят на гръцките шествия и тържества. През Средновековието интересът към театъра изчезва. Споменът за античният театър и неговите сгради е напълно забравен, а някои са дори разрушени. Все пак интересът към зрелища не е изгубен. През VII век се появяват първото оживление и представления със сюжети, привнесени от пилигримите, идващи от Палестина. В началото на Ренесанса, XIV век, интересът към театъра се засилва. Появяват се професионални артисти. За представленията вече се изграждали театри от дървени конструкции, строени по подобие на античните театри. Развитието на ренесансовата театрална сграда поставя началото на създаването на масивни театри, достигнали да наши дни като еталон за този типологичен вид.

Ключови думи: театрална сграда, театър, античен театър, амфитеатър, оперен театър

THEATER
ANTIQUE THEATER
AND THEATER OF THE RENAISSANCE

PhD MArch Radost Raynovska

Abstract: Theaters are one of the most ancient types of public buildings. They are a complex architectural work. Theaters, as a typological architectural building, reflect the emotional side of life. For the beginning of the dramatic events, the age of ancient religious cults and ceremonies related to sacrifices of public and spectacular character in Ancient Greece can be accepted. The art of the Roman Empire inherited ancient Greek traditions. At the heart of the dramatic art of the Romans were religious cult events that existed from antiquity, called artiales. From the point of view and origin, the Atelans are reminded of the Greek processions and celebrations. In the Middle Ages, interest in theater disappeared. The memory of the ancient theater and its buildings is completely forgotten, and some are even destroyed. Still, interest in spectacles is not lost. In the 7th century appeared the first animation and performances with stories brought by the pilgrims coming from Palestine. At the beginning of the Renaissance, the 14th century, interest in theater intensifies. They appear professional artists. For the performances, theaters of wooden structures were built, built like the ancient theaters. The development of the Renaissance theater building marks the beginning of the creation of massive theaters that have reached our day as a standard for this typological species.

Keywords: theater building, theater, antique theater, amphitheater, opera theater

1. Увод

Театрите са едни от най-древните видове обществени сгради. Те са изключително сложно архитектурно произведение.

За начало на драматични изяви може да се приеме епохата на древни религиозни култове и церемонии, свързани с жертвоприношения с публичен и зрелищен характер.

За най-ранни съоръжения със сходно предназначение можем да посочим, определяните като театрални, площадките в дворцовите комплекси в Кносос и Фестос издигнати на о-в Крит след 1570 г. пр.н.е. Те са правоъгълни в план и по дългите има страни има стъпала - седалища, фланкиращи площадката между тях.¹ В двореца в Кносос местата около „театралната площадка“ събирали близо 500 човека. Вероятното предназначение на площадките е за театрални и акробатически представления или церемонии. Архитектурният тип, следван през Античността се заражда и развива по-късно в Древна Гърция.

2. Античен гръцки театър

Театрите, като типологичен архитектурен вид, отразяващ емоционалната страна на живота, възниква на базата на народни обреди и култови церемонии в древна Гърция. За начало на европейския театър обикновено се считат провежданите там тържества в чест на Дионисий. Възприето е мнението, че театърът се заражда в края на Архаичната епоха от ритуалите, посветени на божеството. Те включват пеещи и танцуващи хорове, както и шествия по време на празниците, наричани Дионисии и Ленеи. Предмет на представления била борбата на Дионисий със зимата. Хорът, изразяващ чувствата и преживяванията на зрителите, оплаквал

¹. Бобчев, С. История на архитектурата на Стария свят. Изд. Техника, С., 1966, с. 98.

страданията и смъртта на бога и в последствие приветствал неговото възраждане. Ако в тези представления може да се прозре началото на трагедията, то за зараждането на комедията биха могли да се приемат тържествата през есента, посветени на събирането на гроздето.

Историята на развитие на античния театър (VI век пр.н.е. – IV век н.е.) завършва с нова форма на театралните представления, с участници хор и актьор, в съответстваща на величието на представлението архитектурна среда. Заедно с промените в характера на представленията се променя и мястото на действие, което в началото представлява обикновена кръгла площадка, засипана с пясък, разположена в подножието на хълм, за предпочитане с конкавна форма. Площадката, наричали „орхестра“, била място за танц. Там постоянно присъства хорът, както и статуята на бог Дионис, покровител на театралните представления. В началото зрителите стояли прави. През V век от н.е. зрителните места вече се оформили в концентрични кръгове върху дървени платформи по склона на хълма. Наричали ги „театрон“. В началото театронът бил дървен, но през III – II век пр.н. е. се изпълнява вече от камък и добил вида, който познаваме днес.

Гръцкият театър през елинистичната епоха се състои от три основни части – орхестра, театър и сцена.

„Орхестра“ е кръгла площадка, където стои хорът и по средата, на която има жертвеник за бог Дионис. Идва от думата „*orcheisthai*“ – „танцувам, извършвам мимически телодвижения“, название, идващо от една от основните функции на хора. Изпълнена от глина или камък, танцовата площадка е с размери от 1/5 до 1/3 от диаметъра на театъра.

„Тимеле“ е олтара на Дионисий, поставен върху повдигната площадка в центъра на орхестрата;

„Театрон“ или „театър“ се наричат местата на зрителите. Думата идва от „theasthai“ – „гледам“. Едва през V век това название започва да се употребява за цялата постройка. Най-често театърът окръжава във формата на подкова площадката на орхестрата. Театронът, заема 5/9 от периметъра на окръжността на построение при гръцкия театър.

„Скена“ е постройка зад орхестрата, за преобличане на актьорите и съхраняване на реквизита. Между нея и театъра се оставят широки проходи, наречени „пароди“, от където влизат зрителите преди да започне представлението и от където излизат актьорите и хорът по време на представлението. Десният парод се използва от гражданите, а левият – от селяните и чужденците.

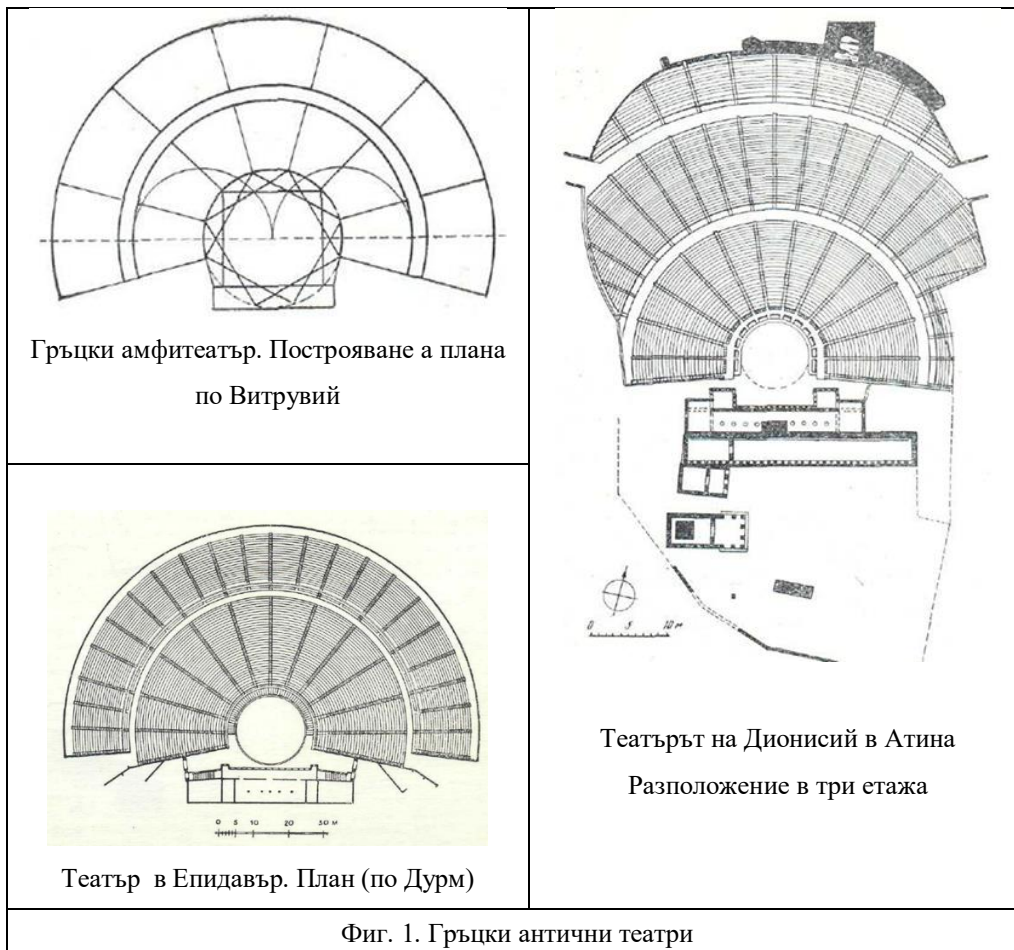
„Проскений“ представлява повдигната площадка между орхестрата и скената. Названието означава, място където се говори и представлява същинската сцена.

Пространството между театрона и орхестра е широко около 2 до 5 м и е предназначено за проходи на публиката, наречено „пародон“. Зрителите достигат до местата си чрез радиално разположени стълби. Концентричните редове от зрителните места са обединени в етажи, наречени „рангове“, разделени от хоризонтални пътеки, назовани „диазоми“. Всеки етаж (ранг) се състои от 15 – 20 реда. Зад последния горен ред също преминава хоризонтална пътека. Зад нея се намира завършваща колонада. Витрувий в V-та книга, 7 глава прави графично изследване на гръцкия театър (**Фиг.1**).

Тържествата в Гърция се устройват няколко пъти в годината и хора се събират от цялата страна. Театърът на Дионисий в Атина е най-древният гръцки театър достигнал до наши дни. Строителството му започва през VI век пр.н.е. и завършен през IV век от н.е., театърът има орхестра с диаметър 19,61 м. Последният ред е бил отдалечен от орхестрата на разстояние 40 м. и

на височина 22,84 м. Броят на редовете според различни източници 41 или 78 при обща вместимост от 17 000 души, според други източници театърът имал 30 000 зрители. За преодоляване на голямото разстояние актьорите използвали ярки костюми и бронзови маски. За добрата акустика в редовете, между седалките се вграждали медни съдове.

Гръцките театри достигат внушителни размери. Интересен е факта, че театрите в Древна Гърция се строят около светилища на някой бог: в Атина – Дионисий, в Делфи – Апалан, в Епидавър – Асклепий.

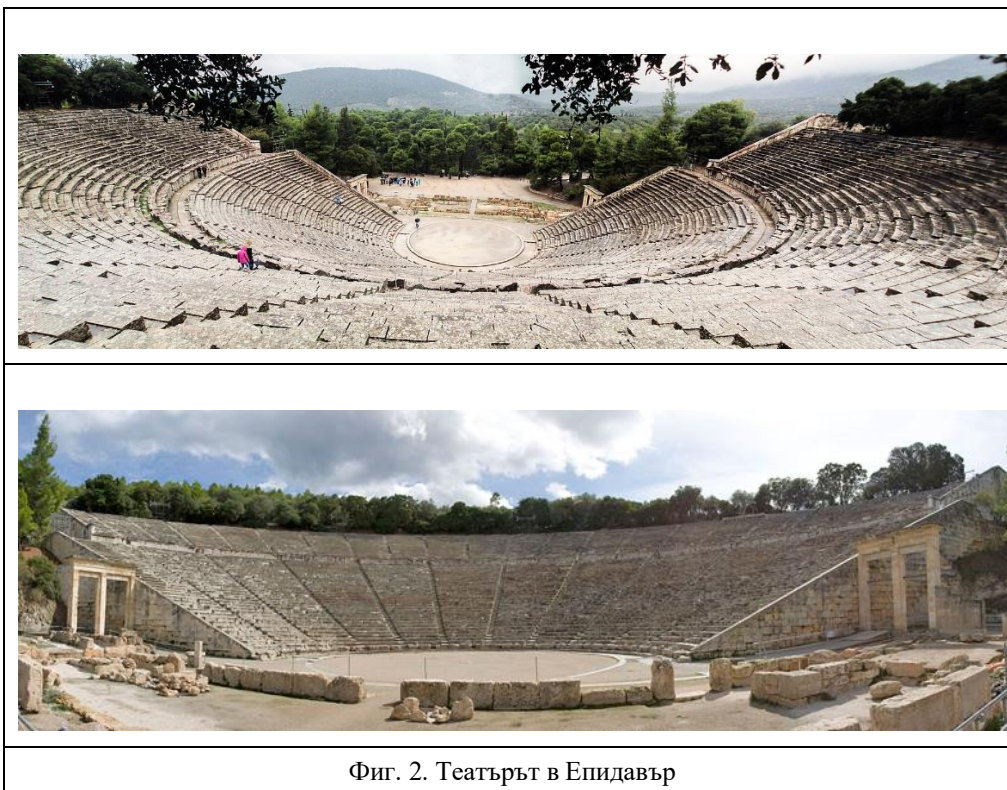
Театърът в Епидавър е типичен гръцки театър с концентрична форма, по данни на Павсаний, построен от Поликлет Млади за 40 – тата олимпиада в Гърция. Театърът е изсечен в скалата на хълма Кинортион през IV век пр.н.е. Вместимостта му е 15 000 зрители. Построен е в естествена среда. Стената на проскения е била украсена с 12 колони, а височината му е 3,50 м. Общият диаметър на театъра е 118 м. Театронът е разделен на две части, два ранга, в първия ранг има 32 реда , а във втория 20 реда и 23 радиални стълбища. Първият ранг е разделен на 12 трапецовидни сектора, а горният ранг - на 21. Наклонът на амфитеатъра е 1:2. Орхестрата е пълен кръг, тангиращ средата на сцената. Театърът в Епидавър притежава изключителна акустика.(Фиг.2)

Театърът в Мегалопол е най-големият в континентална Гърция. Построен е през 350 г.пр.н.е. Неговите размери достигат до 145 м в диаметър, орхестрата е с размер 30,16 м. Театърът разполага с три етажа (ранга), първите два с по 20 реда, а третият - 17 реда. Театърът събира 40 000 зрители. Зад сцената била разположена хипостилна зала, наречена „терзилион“, която използвали за събрания на закрито.²

Известен фактор в развитието на гръцката трагедия бил атинският театър на Дионис Елевтерейски. За съжаление той е доста видоизменен от първоначалния си вид. Театърът е събирал 20 000 души.

С твърде запазен вид е театърът в Приена. Построен през III век пр.н.е., той се отличава с това, че липсват параскении (странични крила) на сцената.

² Бобчев, С. История на архитектурата на Стария свят. Изд. Техника, С., 1966, с. 176.

Фиг. 2. Театърът в Епидавър

Основна характеристика на развиващият се в природна среда гръцкият театър, е отвореното, сливащо се с околността пространство, открито към сцената.

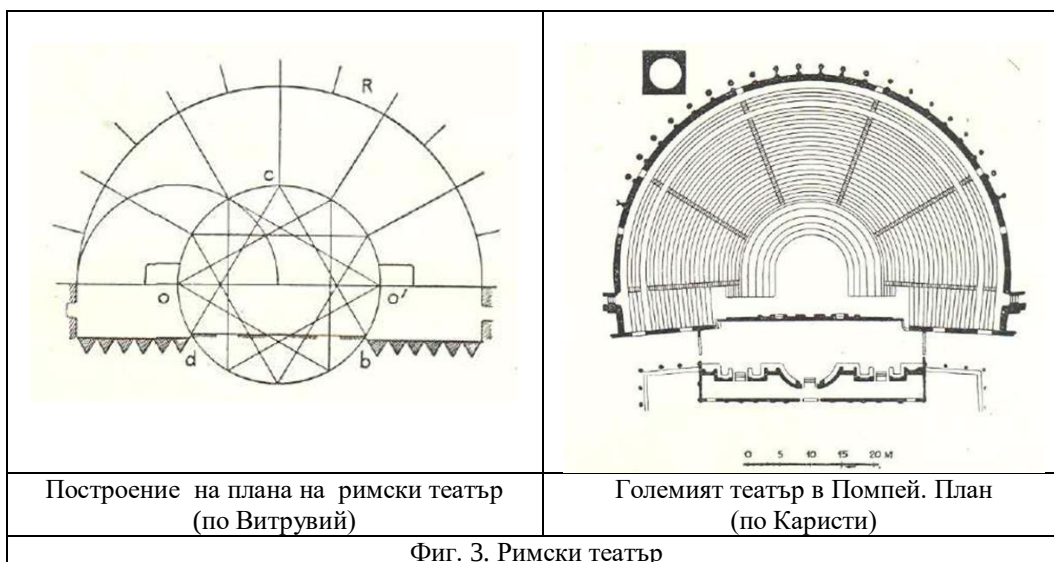
Освен големите театри, гръците строят и малки покрити театри, наричани „одеони“ (на старогръцки: Ὀδεῖον, на латински: Odeum). Те били предназначени за провеждане на поетични и певчески състезания, както и за музикални и литературни представления.. Първата сграда одеон е построена в Спарта през VII – IV век пр.н.е. В Атина Перикъл строи най-обширния одеон, по описания на Павсаний, покрит с дървена конструкция. Той бил разположен на изток от театъра на Дионисий.

Оттук всяка подобна сграда в Древна Гърция или Древен Рим се нарича одеон.

3. Римски античен театър

В основата на драматичното изкуство на римляните били религиозни култови прояви, съществуващи от древността, наречени ателани. По смисъл и произход ателаните напомнят на гръцките шествия и тържества. Провеждали се на примитивна сцена, оградена отзад със стена, а отпред – една или две стълби, водещи актьорите на сцената. Зрителите са правостоящи или седели на преносими столове. Сюжетите на римските представления са заимствани с много изменения от гръцката драма и комедия. До половината на I век пр.н.е. постройките на римските театри имат временен характер и се строят по повод на народни тържества.

През 55 г. пр.н.е. връщайки се от Гърция, римският държавник и пълководец Помпей, е впечатлен от гръцката култура и строи в Рим монументален театър, събиращ 17 500 зрители. Театърът е построен по подобие на театъра в Митилини. Зрителните места са в полукръгла форма върху каменна сводеста конструкция. Изнесената напред площадка на сцената (пулпитум), заема половината от орхестрата, която вече служи за разполагане на местата за знатни зрители. Диаметърът на театъра е 160 м. (Фиг. 3)

През 13 г. пр.н.е. е завършен **театъра на Марцел** в Рим. Започнат е по времето на управление на Юлий Цезар и е завършен при Август (23 13 г. пр.н.е.). Той има полукръгла форма и многоетажна аркада. Вместимостта му е 13 000 души при външен диаметър 128 м. Театърът е бил открит. Предполага се, че е имал велумни покрития, съоръжения за предпазване от яркото слънце, построени по логиката на корабни платна. Театърът е имал два надземни етажа, върху радиални зидове и околоръстни входи за публиката. Сцената му е с дължина 90 м и завършва в двата края с полукръгли зали, широки около 10 м. (**Фиг. 4**)

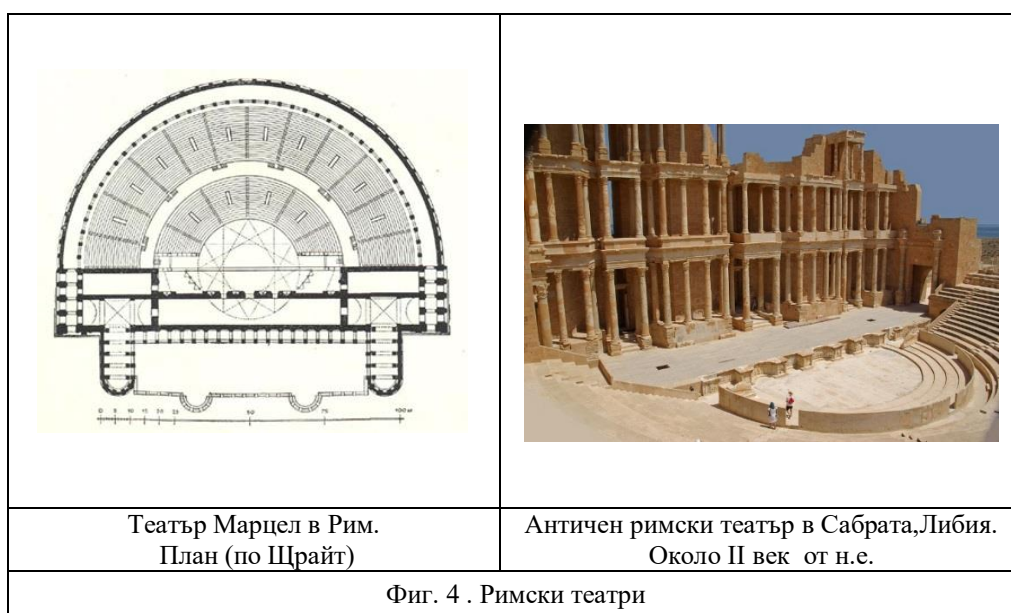
По примера на гърците римляните строят открити и покрити театри, известни като „одеони“. Един такъв одеон е **Малкият театър в Помпей** (80г. от н.е.). В откритите римски театри са приложени основни композиционни принципи, характерни за гръцкия театър. Но трябва да се отбележи, че в много отношения римското театрално строителство надгражда гръцката театрална традиция и придобива **нови характерни черти**.

Основната разлика между гръцкият и римски театър е в планировъчната им структура. Гръцкият театър има форма на 3/4 кръг, а римският е с полукръгла форма.

Докато гръцкия театър представлява открито пространство, римският театър е изграден като затворено от всички страни пространство, открито само отгоре. Околоръстните зидове на римския театър завършват с най-горна площадка и колонада. Зрителите не запълват театъра откъм орхестрата, както в гръцкия театър. Зрителите попадат в театъра през значителен брой радиално разположени външни входи, отвеждащи до вътрешни околоръстни, концентрични на орхестрата (кавеа) коридори, от

които започват стълбите към етажите. Публиката влиза през проходи, наречени „вомитори“.

Друг отличителен белег на римския театър е създаването на фасадна система от външни стени, която чрез хоризонталното си членение и приложение на различна ордерна система подчертава ясно етажите и разпределението.

Орхестрата в римският театър не служи вече за танци, а е място за знатни зрители и има вече формата на полукръг. Това позволява приближаване на зрителите към сцената. Театронът при римляните се нарича „кавеа“. В римския театър орхестрата била оградена с ниска стена от страна на сцената. Също такава стена се правела по дължината на окръжността към амфитеатъра на зрителните редове. Зрителните редове често продължавали след приключване на полукръга по касателната на диаметъра, вместо както е при гръцкия амфитеатър по продължение на

окръжността. В следствие на това, проходите към орхестрата (парадои) се превръщат в сводести тунелообразни проходи, които от своя страна образуват пространства между орхестрата и сцената и били оформяни като монументални портали, над които понякога били разполагани трибуни. Наклонът на амфитеатъра е различен: колебае се между 22° (1:2,8 в театъра в Таормин) и $1:1,25$ (37° в театъра в Аспендос). (Фиг. 5)

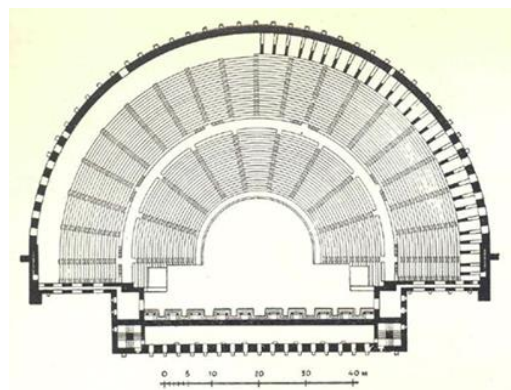
Вместимостта на римския театър е по-малка в сравнение с гръцкия. Причина за това е , че римските театри се строят на приблизително равен терен като еднообемни сгради, в които театралното пространство и сцената са обединени.

Римляните строят театри във всички провинции на Римската империя. Пример за това е античният римски **театър** в провансалския град **Оранж**. Построен около втората половина на I век пр.н.е., по времето на Марк Аврелий, той е с вместимост 6800 зрители, разпределени в три етажа. Сградата е врязана в естествен хълм, но главната фасада представлява задната стена на сцената, която е висока 36,60 м.

Друг провинциален **театър** е този в **Аспендос**, южното крайбрежие на Мала Азия, днес в Турция, в близост да Анталия. Завършен е около втората половина на II век пр.н.е. Разположен е върху естествен хълм. Външният диаметър на театъра е 100 м, а вместимостта му – 6000–7000 души. Театърът е с два етажа. Горният етаж завършва с портик.

В заключение, обзора на античната театрална архитектура дава основание да се направят някои изводи. Въпреки известни различия в архитектурата на гръцкия и римския театър по отношение на формата и устройството на орхестрата, сцената и театрона, както и на и други елементи, са установяват принципни постановки, приложими до днес в строителството на театрални сгради. От тях най-значими и устойчиви във

времето са изискванията за добро зрително и слухово възприятие на представяното при добър ъгъл на зрение, еднакво разположение на зрителите в театралното пространство, обединяване на сцена и театрон (зрителна зала) и намаляване дълбочината на сцената.

	
Античен римски театър в Аспендос, Анталия, Турция	Театър в Аспендос. План
Фиг.5. Античен римски театър в Аспендос, Турция	

4. Средновековие

През Средновековието интересът към театъра изчезва. Споменът за античният театър и неговите сгради е напълно забравен, а някои са дори разрушени. Но все пак интересът към зрелища не е изгубен. През VII век се появяват първото оживление и представления със сюжети, привнесени от пилигримите, идващи от Палестина. Те донесли със себе си легенди и разкази на религиозни теми, които се развили в театрални действия – спектакли, наречени „мистерии“. Мистерии съществуват до началото на XIV век и се представят на различни места – дворове на църкви, площади, странноприемници, последните се оказват най – удобни, тъй като притежават балкони, служещи за зрителни места. Представленията се развиват върху високи дървени площадки, разделени на три етажа: първият, най-горен етаж

представлявал небето, вторият – земния живот, третият – ада. Сюжетите на тези мистерии, както в античността дитирамбите, станали основа за драматични пиеси. По-късно се появяват пиеси на светски теми, най-вече исторически.

В литературата по история на театъра се проследяват различните етапи на развитие на театралната дейности в контекста на обществения живот. „Средновековна Европа е приела Християнството като единствена религия, Римската империя се е разпаднала, множеството божества (гръцки, римски, келтски, нордически и т.н.) са заменени със Светата троица (Бог, Бог-син и Светия дух). През X век от н.е. тази промяна в религиозно отношение, вече станала факт и в обществено-политическия живот, така тя предопределя развитието на театъра през следващите няколко столетия. Театърът на Древна Гърция, по-късно унаследен като традиция от Римската империя е забравен, Църквата ръководи духовния живот на обществото и благодарение единствено на Рим драматичното изкуство възвръща своята динамичност и от второстепенен религиозен ритуал започва да се преражда в нови театрални форми, способни както да поучават, така и да забавляват.

В началото на Средновековието театърът е религиозен по характер, макар да запазва някои светски елементи. През X, XI и XII век тези представления са повече религиозни, отколкото театрални“... „През XII век започват да се появят пиеси на църковна тематика, по-подходящи да се играят в двора на църквата, а не пред олтара ѝ.“... „През XIII век монасите от новосъздадените ордени - францисканци и доминиканци, популяризират вярата в своите мисионерски пътувания. Подобно на уличните актьори по-късно те се превръщат в ненадминати разказвачи, на които обаче се налага да разнообразят иначе сухите проповеди – с драматични епизоди или живо представяне на характерите.

За няколко столетия животът в Средновековна Европа се изменя и развива динамично. Откриват се първите университети (Оксфорд, Парижкия университет), Данте пише Божествена комедия, Чосър – своите Кентърбърийски разкази, търговията и градовете се разрастват, появява се богата търговска класа, независима от Църквата

Създава се необходимост и възможност за забавление.

Уличните актьори и пътуващите трупи са първите, които на практика отговарят на тази нужда на масите. Нарастващото търсене на достъпно забавление създава през средата на XVI век в Италия нов жанр Комедия дел арте...“ Но историята сочи, че истинската комедия дел арте, просъществувала цели три столетия в Западна Европа, е била представена от добре подготвени изпълнители.“³

Дворцови театри. Поради отсъствие на специални театрални сгради, благородници и крале започват да организират представления в дворците си. В тези представления голямо въздействие имали носещите се във въздуха божества. „Оформлението на дворецовите спектакли обаче било изключително пищно и богато, а сред театралните декоратори от онова време блестят имената на Леонардо да Винчи, Рафаело, Мантеня и Брунелески... Изобретяването на перспективната декорация се приписва на прочутия италиански архитект Браманте и се отнася към началото на XVI в.“⁴ Този факт ни дава обяснение ,че техническите средства за осъществяване на подобни ефекти, са били достатъчно развити. Театралните представления били достъпни само за благородници и духовенство.

Открити представления обаче са били достъпни за широките народни маси, най – вече по време на карнавали и събори.

³ <http://vayas.blog.bg/drugi/2012/03/04/za-istoriata-na-teatyra.914388>

⁴ <https://duma.bg/ocharovanieto-na-renesansovite-teatri-n3901?go=news&p=list&categoryId=1>

Актьорите, участващи в дворцовите представления, са подбрани сред придворните и сред гражданите. С течение на времето се образуват групи артисти, в началото странстващи. В последствие, чрез нечие знатно покровителство, трупите вече има уседнал начин на живот и започват за строят театри за своя сметка. Местата за представление се продават срещу пари, като по този начин театрите вече стават общодостъпни.

„В тези малки професионални трупи, които започват да привличат обществено внимание през 60-те години на XV век, всеки актьор се специализира в един единствен персонаж. Най-прочутият сред тях е Арлекин (Arlecchino) – той е предан и изобретателен слуга, попада в неприятни ситуации, от които винаги съумява да се измъкне.

Най-ярък пример е средновековна Англия. В първото десетилетие от управлението на кралица Елизабет I(1533-1603), която имала либерално отношение към театъра и изкуството, Лондон става средище на оживен театрален живот. През 70-те години се стига до един наистина възлов момент в развоя на английския ренесансов театър – възникване на лондонските градски (публични) театри. Превръщането на театъра в публична институция изиграва огромна роля за разцвета на драмата и тъй като засягал вече всички обществени слоеве, успоредно с градските театри, възникнали и частните. Основната разлика между тези два типа театър е била в публиката, за която са създадени. Градските театри били предназначени за масова публика, сред която преобладавали представители на социалните низини (занаятчийи, чираци, търговци, моряци, студенти и др.). В частните театри първоначално се изнасяли спорадично, по-късно и редовно, представления за високопоставена публика. Частните театри могли да се намират в централните части на столицата, докато градските задължително били извън тях.

Двата вида театри се появят почти по едно и също време. Първият театър в Лондон, основан от Джеймс Бърбидж се намирал в нецентралната

част на града и нямал наименование, тъй като бил единствен по рода си. През 80-те години, когато към театъра се присъединил Шекспир, той започнал да се нарича „Глобус“ („Globe“). Само за едно десетилетие били открити още няколко театъра – „Лебед“ („Swan“), „Завеса“ („The Curtain“), „Роза“ („Rose Theatre“) и други.

Като театрално съоръжение елизабетинският театър бил дървена сграда, често изпепеляван от пожари. Такава съдба имал и Шекспировият „Глоуб“, който изгорял през есента на 1613 по време на представление на „Хенри VI“ от прехвъркнала искра. Театърът представлявал кръгла или многоъгълна дървена постройка без покрив. От вътрешната страна дървените стени образували галерии, обикалящи цялата сграда чак до сцената. Галериите със седящи места се издигали на четири-пет етажа, като най-горният имал покрив, покрит със слама. Партерът, съставляващ основното пространство, бил гола площадка. Там зрителите, наблюдавали представлението прави.

Сцената в елизабетинския театър имала специфично устройство. Главната сцена била дървен подиум, издаден напред в партера и ограден от ниски перила. Зрителите обкръжавали сцената от трите стени, така че там нямало никаква завеса между актьорите и публиката. Завесата отделяла главната сцена от втората, която се намирала зад нея. Там се оформяло помещение, подобно на стая, където се играели интериорните епизоди и се поставял декора. Съществувала и трета сцена, използвана относително рядко. Тя се издигала като балкон над задната сцена и била свързана с галериите от втория или третия етаж, тъй като цялото театрално пространство било затворено и обособено на една височина.

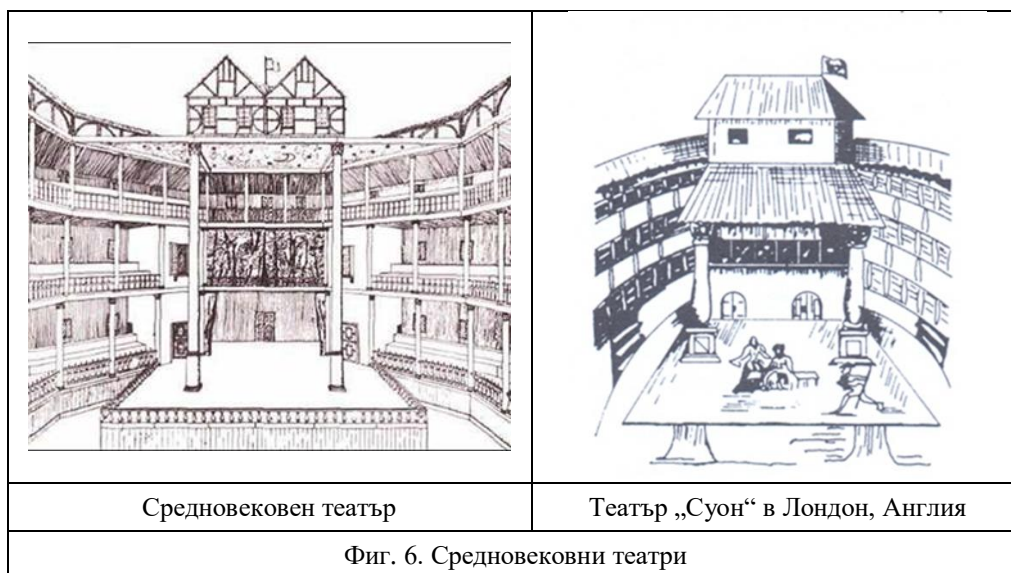
Особеностите на елизабетинския театър изключват наличието на богат декор, а на основната сцена такъв не бил поставян. При представянето

на историческа драма мястото било обозначавано с дървени табелки, на който пишело къде се развива действието.

Бедността на декорацията била компенсирана от изключителна пищност на театралните костюми, а музикалното оформление (в повечето ренесансови комедии имало песни и танци) било изпълнявано от музиканти.“⁵ (Фиг. 6)

5. Ренесанс

В началото на Ренесанса, XIV век, интересът към театъра се засилва. Появяват се професионални артисти. За представленията вече се изграждали театри от дървени конструкции, които бързо се разрушавали. За тях се знае само по описания, че са строени по подобие на античните театри: полукръгла зрителна зала и места, разположени в амфитеатър. Такъв дървен театър е построен във гр. Виченца, Италия през 1540 г., който се смята, че е бил най – големият за времето си.

⁵ <http://vayas.blog.bg/drugi/2012/03/04/za-istoriiata-na-teatyra.914388>

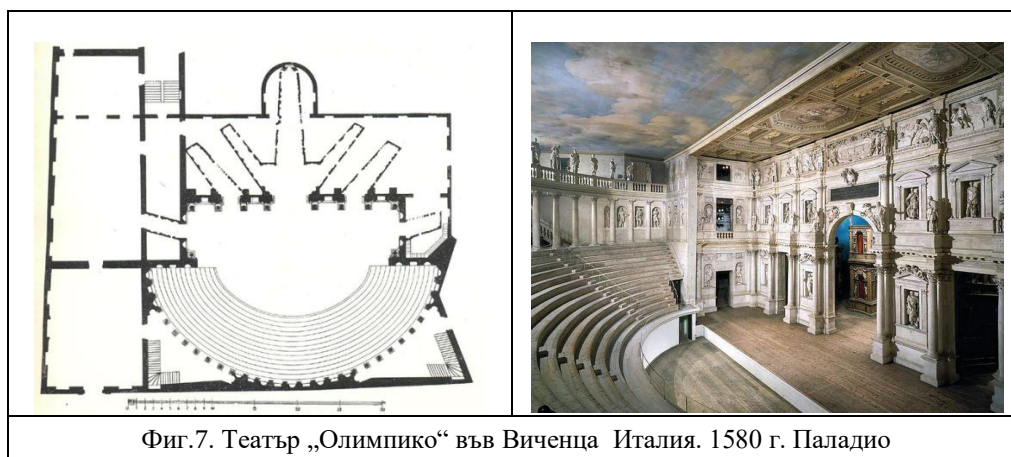
Италия

Класическият театър се развива най-напред в Италия. В статията на Светлана Пенчева „Очарованието на ренесансовите театри“⁶ се изяснява появата на първия стационарен ренесансов театър, построен от Серлио: „По същото време (XVI век) започва и строителството на първите в Европа стационарни театри, в които спектаклите се играят на закрито. Първото място тук принадлежи на Ферара, където през 1528 г. било построено първото театрално здание. През 1545 г. Себатиано Серлио, първият театрален архитект на новото време, публикува книгата си "За архитектурата", в която излага принципите на новата театрална архитектура, в която са използвани, както елементи на античните театрални здания, така и на съвременното живописно оформление на сцената. **Театърът на Серлио** се дели на три части – зрителна зала, пространство пред сцената и самата сцена. И тъй като представленията се изнасяли вече в закрити помещения, общата планировка на театралното здание получила формата на дворцовата зала, т.е. правоъгълник. Половината от тази зала е отредена на амфитеатрално подредените места за публиката. Средната част представлява полукръгла орхестра от древноримски тип и празно пространство по цялата линия на просцениума, а задната част е определена за самата сцена, която от своя страна се дели на просцениум и задна сцена. Актьорите играели само на просцениума, а задната сцена служела за разполагане на декорациите. От двете страни на сценичната кутия били разположени къщи, които постепенно се смалявали и създавали илюзията за перспективно отдалечаваща се улица.“

Идеята на Серлио за амфитеатрална зала е блестящо реализирана от Андрея Паладио в театър „Олимпико“ във Виченца, който е и най-старият

⁶ <https://duma.bg/ocharovanieto-na-renesansovite-teatri-n3901?go=news&p=list&categoryId=1>

запазен ренесансов театър в света. През 1580 г. Академия Олимпико решила да построи свой масивен театър, осъществяването на идеята Академията поръчва на своя изтъкнат член – Паладио. Отреденият за строителство терен е по-широк отколкото дълбок, което налага специфичното решение театърът да бъде елипсовиден. Театър „Олимпико“ има амфитеатър завършващ с колонада. Театралната зала разполага с 13 концентрични реда, вместимостта е 1000 души и се зарежда чрез две стълби в задната част на амфитеатъра. (Фиг. 7).

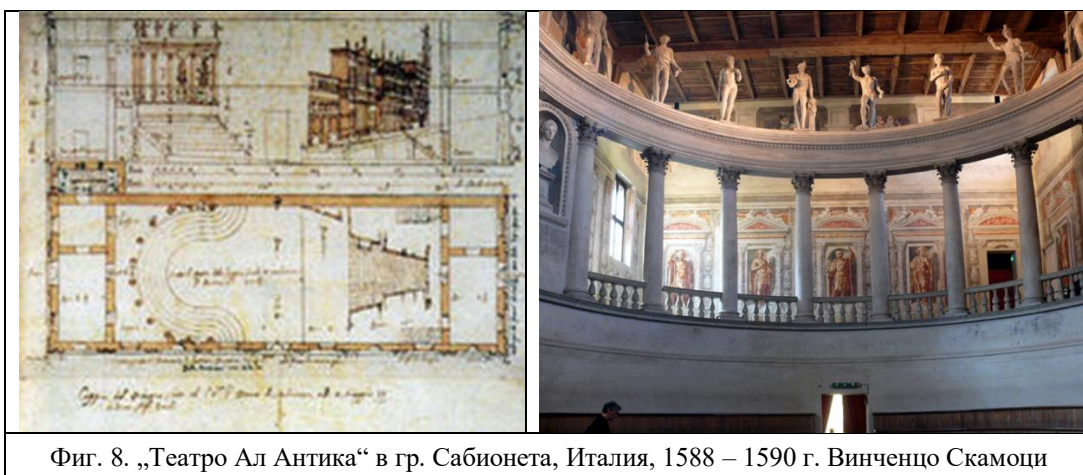

Фиг.7. Театър „Олимпико“ във Виченца Италия. 1580 г. Паладио

Дървената сцена е с архитектурна декорация, направена под формата на триумфална арка с улици, които се отклоняват от нея, изтеглени върху плосък релеф и създавайки илюзията за дълбочина. Статуите и колоните на амфитеатъра поддържат илюзията за форум. Основните размери на театъра са: ширина на сцената – 24,70 м, дълбочина – 6,70 м, ширината на орхестрата – 18,00 м, дълбочина – 6,70 м. Височина на сцената над орхестрата 1,50 м. Разстоянието от края на бариерата на орхестрата до задната колонада – 8 м. Височината на сцената до покритието – 14,60 м. Височина на последния ред над нивото на сцената 6,50 м. В театър

„Олимпико“ на Паладио проличава желанието да бъде пресъздадена архитектурата на античния театър.

„Другото "бизу" на ренесансовия театър, съхранено и действащо до днес, е **„Театро Ал Антика“**, което ще рече „Театър в античен стил“. Намира се в Северна Италия, в град Сабиеонета, и е дело на Винченцо Скамоци. Театърът е построен между 1588 и 1590 г. по поръчка на херцога на Падуа и е първата театрална сграда, издигната на специално отредено за тази цел място. Повлияна до голяма степен от „Олимпико“, архитектурата на „Театро Ал Антика“ съхранява и развива принципа на перспективната декорация и стремижата към зрителната илюзия, но внася и едно нововъведение - зрителната зала има формата на подкова.“⁷ (Фиг. 8)

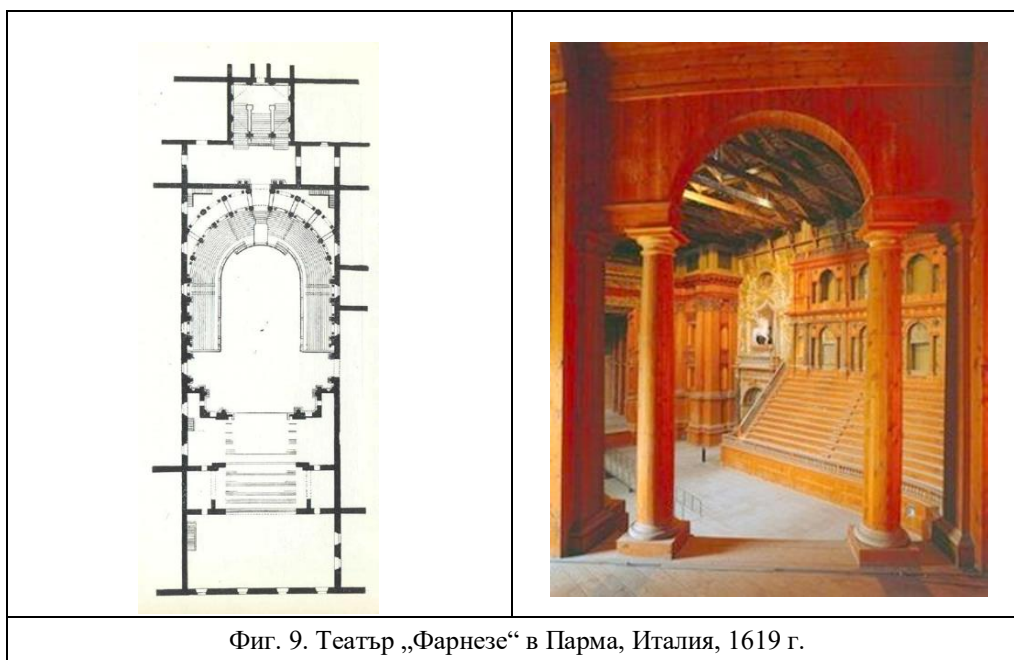

Друг пример за театър с аналогична структура е театър **„Фарнезе“**. Театърът се намира в херцогския замък в град Парма, Италия. Строителството на масивната сграда е започнало през 1618 г. и завършено през 1619 г., но откриването му е едва през 1628 г. През 1690 г. театърът е

⁷ <https://duma.bg/ocharovanieto-na-renesansovite-teatri-n3901?go=news&p=list&categoryId=1>

удължен и така неговата вместимост нараства до 4000 души. Театърът заема първото ниво в едно от крилата на херцогския замък и може да се предположи, че заема галерийното пространство. „Пармският театър „Фарнезе“ е най-добре запазеният театър от XVII век. Амфитеатърът и оформлението на сцената носят следи от характеристиките на античния театър. Построен е през 1618 г. по поръчка на херцога на Парма, който иска да отбележи с театрално представление посещението на херцога на Тоскана. Театърът е посветен на богинята на войната Белене и на музите. Тържественото откриване е през 1628 г. със спектакъла „Меркурий и Марта“ по текст на Клаудио Ачилини и музика на Монтеверди. По време на представлението се използва цялата сценична техника за създаване на впечатляващи картини, включително и напълване с вода на оркестрата, където се изобразява цяла морска битка. Със своята зала, дълга 87 м, широка 32 м и висока 22 м, и амфитеатър във формата на подкова с четиринадесет реда места, театър „Фарнезе“ побира около 3000 зрители. Сцената е широка 40 м, отворът ѝ е 12 м, а постоянният декор е изработен от скъпи видове дърво, покрити с гипс и оцветени така, че да прилича на мрамор. Освен това „Фарнезе“ е и първият театър, който има постоянна, богато украсена с ажурни орнаменти арка на авансцената. Множество скулптури и скулптурни групи, изобразяващи митологични сюжети, украсяват пространството над сценичната площадка и придават на театър "Фарнезе" великолепие и впечатляваща красота.“⁸ (Фиг. 9)

⁸ Бархин, Г. Б. Архитектура театра. Академия архитектуры СССР. Москва, 1947, с. 24.

Фиг. 9. Театър „Фарнезе“ в Парма, Италия, 1619 г.

С представянето на тези четири театъра завършва историческия обзор, отнасящ се към типологията на театрите от епохата на Ренесанса, които възстановяват и с респект интерпретират композиционните принципи на античните театри. Типологичните особености на театрите от периода са наличие на амфитеатър, орхестра и завършваща колонада, подобни на античния римски театър. Естествено съществени изменения претърпява конфигурацията на сцената и просцениума. Техническите средства се усъвършенстват, появява се декорацията.

Литература

1. **Бобчев, С.** История на архитектурата на Стария свят. Изд. Техника, С., 1966, с. 365.
2. **Лазаров, В.** Обществени сгради. Кн. I, София, 1975, с. 313.
3. **Бархин, Г. Б.** Архитектура театра. Академия архитектуры СССР. Москва, 1947, с. 245.